

מאימתי פרק ראשון תענית

ח.

תורה אור השלם

1. אם קנה הפרול והוא לא פנים קלל וקללם יגבר ויתרון הכשיר קהלת יי קבוצה: קהלת יי
2. אם ישך הנהש בלוא לחש ואין יתרון לבעל קהלת יי קהלת יי
3. גידי עליו רעו מקנה אף על עוליה:
4. על פנים פקה אור ויצו עליה במפגע: איוב לו לב
5. ואתה אל התפלה בעד הקים הנה ואל ואל קפדו קנה והתפלה ואל קפדו כי כי איני שמה אתי: יהימה זו שו
6. נשא לבבנו אל פנים אל אל בשמים:
7. ואתה אל בפינום ובלשונם יקבול לו: תהלים עח לו
8. והוא רחום יגבר עין ולא ישחית ודורבן לקשיב אפו ולא יעיר כל קמחו: תהלים עח לו
9. אמת מארץ תצמח וצדק משמים נשקף: תהלים פח י
10. מי יודע עו אפר וביראתך עברתי: תהלים צ א
11. פגעת את שש ועשה צדק בדרךך יפרוץ נן אתה קצפת ונחטא בהם עולם ונגשע:
12. ותרך אף יי פנים יעצר את השמים ולא יקרה מטר והאדמה לא תתן את יבולה ואנדרים מרה מעל הארץ והטבה אשר יי נתן לבם: דברים יא ז

אם ראת דור שהשמים משתבין עליו בנחשת מלהוריד גשם עליו ובו, מכאן מוכיח ר"מ דהא דלמרי' בצצצא בתרא (דף יט: ושם) אין עומנין צלעיים מ"ט משום דמשתבי ליה לקדירה ר"ל לקדירה לאו דוקא לקדירה וזלע"ו אורמתי"ר והא דלמר למאכל שכדירה להכי נמי קאמר (שבת דף יט:) האי קדירה חיימא שרי ואין לפרש כפרש"י שפי"ה הסם משמכי משזרים הקדירה דל"כ מאי קאמר הכא שהשמים משמכין וי"ל שהשמים משמכין אלל ודאי משמכים ר"ל מעלין חלודה כמו דבר צטנל ממלכתו ימים רבים ומחלד וזלע"ו ראו"י"ר: וא"י לוחש ועלתה בידו ומנים דעתו מביא אף לעולם שנאמר יגיד עליו ריעו וגו'. כלומר אם יגיד עליו ריעו שעל ידו צרו הגשמים והוא מגיס דעתו מקנה אף עולה כלומר הוא קונה אף ועולה כלומר אס עולה שמגיס דעתו עליו הוא מקנה האף:

בחולדה ובור כך בהקב"ה על אחת כמה וכמה.

פי' מאמין בחולדה ובור מעשה היה צעורה אחת הייתה רונה לילך צבית אציה והיה צור צדק ונפלה וצח צחור אחד ואמר אס אני אלעין תנשאי לי אמרה לו הן ונצטעו ציניהן שהוא לא ישא אשה אחרת והיא לא תנשא לאיש אחר ואמרו מי מעיד צינינו והיתה חולדה אחת הוללת לפני הצור ואמרו אלו שנים צור וחולדה יהיו עדים צינינו והלכו לדרכם והיא עמדה צצועתה והוא נשא אשה אחרת וילדה בן צח חולדה ונשכתו ומת וילדה לו בן צח ופלל לצור ומת אמרה לו אשתו מה זה המעשה שהגיע לנו שלא כשאר בני אדם נזכר השצועה וסיפר לאשתו כל המעשה אמרה לו א"כ חזור וקמנה וכתב לה גט והלך ונשא את הצתולה והיינו דלמרי' המאמין צבור וחולדה שהעמידו עדותן: וזמנא

שלמודו קשה עליו כצרו. שקשה הוא לו מרוב קושיים נצציל משנתו שאינה סדורה לו ואינו זוכר מה כתיב בה ולפיכך אינו יודע לפרק אי נמי שגורסה צטעות פוער על החיוב ומחייב על הפטור ומקשי עליה מדוכתא אחרתיה והכי משמע קרה והוא לא ש' שאינו יודע שמועתו מפני שפנים קלקל שקלקל צמשה שהיא קודם לגמרא: ירבה צישיה. שסדירו בני היציבה משנתם שנאמר וחיילים בין תלמידים שהן חיליות חיליות: ויטרון הכשיר. כשסידר משנתו מתמילה: כנגד מ' יום שניטפה הסרה. שמתקיים צידו והדר עייל קמיה דר' יוחנן לנגמא דגמרא: כנגד ס"ד. שהן כ"ד ספדים: שפנים קלקל. שהרחה לו פנים רעות: ירבה עליו רעים. לפייס הימנו שסביר לו פנים: משפסין עליו כנחושם. מאדימין פנים כעין כרולי"א כדלמרי' בצצצא מנע"א (דף יט: ד) דשתיך טפי שהעלה חלודה: שועטין ו מלהולד טל ומטר: לוחשי לחשות. צצציל שאין מתפללים תפלה צלחש: יגיד עליו רעו. יתפלל עליו חצירו וגבי גשמים כתיב צאיו: ואין יטרון לצעל לשון. כלומר מה הנחה יש לצעל הלשון שיעוד ללחוש ואינו לוחש: מקנה אף על עולה. מקנה אף מי שמגיס דעתו ועולה: ואין נוחין זה לזה כו'. והכי משמע צצציל שרין להגיד זה לזה ולהיות נוחין זה לזה ואינן עושין מקנה מתקנאים מתגרים באף ומעלים אותו ומציאים אותו עליהן. ויש גורסין ונומין זה לזה זהלכה מתקנאים באף וכו' משיגידי עליו רעו שנומין זה לזה מתקנאים באף ומעלים אותו מעליהם: אי דורס ואוכל. מיד ואינו מתירא: טורף ואוכל. שמוולך לחוריו ואוכל שס שמשפחד מן הצריות. ולכולן יש להם הנאה: ולך מה הנאה יש לך. שאתה נזך בני אדם והרוגן. והוא אומר מה יתרון לצעל הלשון שמספר לשון הרע אע"פ שאין לו הנאה. ולפיכך מציאו א' הקב"ה צדין אלל נחש כדי שיתצייש מפני שהשיא אדם הראשון ומתביישין עמו מספרי לשון הרע: ולכס לא נכון עמו. עס הקב"ה: ואע"פ. כמו צמון והוא רחום יכפר עון וצומע תפלתם והכי אמרת שאין תפלתם נשומעת אלא מסיס נפשו צכפו כלומר שנספשו מכוונת צכפו לו: צצצור. תפלתם נשמעות ואע"פ שאין לצ כולם שלם כדכתיב ויפתוהו צפיהם צצצרים ל' רבים: צחיה. אינו אלא א"כ לצו מיוון: צומן שאתם מארץ סלמח. שיש אמונה צמח ומתן אז נדק משמים נשקף דהיינו גשמים שהן צדקה: מחולדה צבור. שהעמיתו שני בני אדם. מ"ו הוא צלגדה (ס) מעשה צצצור אחד שנתן אמונתו לריבה אחת שיצאנה אמרה מי מעיד והיה עס צור אחד וחולדה אמר הצחור צור וחולדה עדים צצצרי לימים עבר על אמונתו ונשא אחרת והוליד שני צנים אחד נפל לצור ומת וא' נשכתו חולדה ומת אמרה לו אשתו מה מעשה הוא זה צצצינו מאיס צצציתה

- א) ושלל: וט"ז, א) רמ"ז
- ב) ג"י רמ"א
- ג) א"ל ס"ס קטב
- ד) א"ל קטין אהדי לא קשאי
- ה) כן צמיד וכי י"א צ"כ
- ו) נמנה אין טורף להנהי
- ז) ש"א עלל צמון איני
- ח) וכן, א) צילוקט אומא
- ט) צ"ל מלהוריד
- י) ומלמס א ב, א

הגהות הב"ח

- א) ג"מ דור שהשמים משמכין עליו כנחש מלהוריד לו לחשות מלא בארות הדרו מאל:
- ב) רש"י ד"ה שלמודו כו' משמע קרה והוא לא פנים קלקל שאינו יודע: (א) ד"ה ולך כו' מציאו הקב"ה צדין (אלל נחש) תאמ"ר וי"צ ס"א אינו ולגירסא שפסיוני צ"ל מביאן: (ג) ד"ה ואע"פ כי כו' מכוונת צכפו מבהורין ס"ד: ר"ב כלומר עס כפוי:
- ד) ד"ה מחולדה כו' מעשה צצצור אחד. נ"ב ע"י צבור ערך חלד מצטר המעשה לצריכות: (ח) טוב' ד"ה אס כו' קאמר הכא שהשמים משמכין שאין רע"ל שהשמים:

לעני רש"י

הורדלי"א [תרו"ל] א. חלודה.

רבינו חננאל

תלמיד שלמדו קשה עליו, מפני שאין רבו מסביר לו פנים, כלהכו. אם ראת הגשמים נעצרין ומתכסין, שאין ברור לחוש לחיות כראוי כו'. אין הגשמים יורדין אלא בשביל בעלי אמונה שנאמר אמת מארץ תצמח. אין יוחנן כל המצדיק עצמו מלמטה, ומחזיק דרוך החסידות, אפילו מוט עם טיה מודקיקין עליו מלמעלה ולוקחין הדין ממנו, שנאמר אמת מארץ תצמח וצדק משמים נשקף. ועוד מהכא, וכיראתך עברתיך, לפי דקדוקן ביראתך ר"ל מודקיקין עליו בעברתך. ועוד מהכא, בדרכיך יוכיירוך, כפי דרכך מוכיירין אותך מלמעלה. אמר ר' יהושע בן לוי כל ששעה ביסורין בהאין עליו מביא ישועה לעולם שנגמור הן אתה קצפת ונחטא [בהם] וולם ונושע. הן קצפת חכית אחתה בשביל שתמיתו שחטאו, כתיב קלמו הורדינו, כי הכאה דו בשביל עונותינו היא עולם ונושע, רואה זו להיות (תשובה) [שישנה] לעולם. אמר רבי שמעון בן לקיש נאמרה עצירה ולידה ופקיה באשה, וכנגדן ברקיע ובארץ.

רבינו גרשום

והוא לא פנים קלקל. שלא הראה פנים במשנה, קלקל בהלמוד. והוא לא פנים, שאין רבו מסביר לו פנים, ירבה עליו רעים לחיות את רבו שיסביר לו פנים. משתבין. שחלודי. לחשי לחישות. שדורעין להתפלל ואין מתפללין. מקנה. שמגיס דעתו, אף על עולה, מעלה כעס על העולם. ומעליןן אותו. ממשלקין אותו מן העולם. מה הנאה יש לך. שאתה נזך ואינך אוכל. כאן ביחוד. נשא לבבנו. כאן בצבור. ופתוהו בפייהם. מצדיקים עליו מלמעלה. כדכתיב וסביבו נשערה מאד.

יתרון לבעל הלשון לעתיד לבא מתקבצות וכאות כל החיות אצל הנחש ואומרים לו ארי דורס ואוכל זאב טורף ואוכל אתה מה הנאה יש לך אמר להם ואין יתרון לבעל הלשון אמר רבי אמו אין תפלתו של אדם נשמעת אלא אם כן משים נפשו בכפו שנאמר נשא לבבנו אל כפיהם א [איני והא] אוקים שמואל אמורא עליה ודרש י ופתוהו בפייהם ובלשונם יכוזבו לו ולכם לא נכון עמו ולא נאמנו כבירתו ואף על פי כן והוא רחום יכפר עון וגו' א לא קשיא כאן ביחוד כאן בצבור אמר ר' אמי אין גשמים יורדין אלא בשביל בעלי אמונה שנאמר אמת מארץ תצמח וצדק משמים נשקף וא"ר אמי בא וראה כמה גדולים בעלי אמונה מניין מחולדה ובור ומה המאמין בחולדה ובור כך המאמין בהקב"ה עאי"ו אמר רבי יוחנן כל המצדיק את עצמו מלמטה מצדיקין עליו הדין מלמעלה שנאמר אמת מארץ תצמח וצדק משמים נשקף אמר רב הונא מהכא וכיראתך עברתיך ריש לקיש אמר מהכא א"י פגעת את שש ועושה צדק בדרכיך ויכורך הן אתה קצפת ונחטא בהם עולם ונושע אמר ריב"ל כל השמח ביסורין שבאין עליו מביא ישועה לעולם שנאמר בהם עולם ונושע אמר ריש לקיש מאי דכתיב ועצר את השמים בשעה שהשמים נעצרין מלהוריד (מל וממר) דומה לאשה שמחבלת ואינה יולדת והיינו דאמר ריש לקיש משום בר קפרא נאמרה עצירה בגשמים ונאמרה באשה נאמרה

משונה ואמר לה כך וכך היה המעשה: המאמין צקדוש צרוך הוא. שמשיתו עד צינו לצין חצירו על אחת כמה וכמה: המאמין עצמו. שמכשיר ומקטט מעשיו: מצדיקין עליו. מדקדיקין עמו אפילו כחוט השערה יותר משאליו מקלקל מעשיו כדי למרק עונותיו: שנאמר אמת מארץ תצמח. אז דק משמים נשקף דקא לא צלל דק דמשמע דין: וכיראתך עברתיך. על מי שהוא ירא אוקף אחת מחזיק עברתיך כדי למרק עונותיו. ופשת הנקרא מי יודע עון אכף מי יודע עון וכח למנא אותו לנוס מפניך ציום אכף וכיראתך עברתיך כשם שאתה יראוי ומפומד כך יש להתיירא ולהתפחד מעברתיך: פגעת אס שש ועושה דק. צמי ששמת ועושה דק שהן העושים כך דכריך יוכיירוך אתה פוגע בו אס חוטא כלום כמו ויפגע בו וימת'. קרה הכי הוא פגעת את שש ועושה דק והן העושים כך דכריך יוכיירוך צאותם דרכים שאתה מייסכן ביסורין וכיירוך לטובה ואומרים הן אתה קצפת צצציל שחטאו צם עולם ונושע צצצילם נושע לעולם הצא: שחוטא. כמו חצלי יולדה. אף השמים עושין כן וקשה לעולם ועל חטא הוא: נאמרה